

GABINET D'ESTUDIS ECONÒMICS S.A.

Passatge Forasté 7, baixos-2 Tel 93 211 97 44 Fax 93 211 28 41 -08023 BARCELONA E-Mail: geeconomics@coac.es

Reflexions a l'entorn del futur econòmic del Maresme

Febrer 2007

Els efectes de la gran onada metropolitana

El Maresme era una comarca amb una potent base agrícola, industrial i turística que va funcionar raonablement bé i amb una autonomia relativa de l'àrea de Barcelona fins a la meitat dels anys 70. A partir d'aleshores, l'obertura de l'autopista i la progressiva millora del servei ferroviari ens ha incorporat amb molta rapidesa a la dinàmica metropolitana. Els dics de defensa que representaven l'activitat agrícola, que revaloritzava el preu del sòl, i la baixa densitat edificatòria establerta pel planejament dels anys 80 han estat polvoritzats per un boom immobiliari que els darrers anys s'ha acostat als 5.000 habitatges iniciats, més del doble dels que es construïen en la primera meitat dels anys 90.

El procés va començar als municipis més propers a Barcelona, després va arribar a Mataró, i arran la perllongació de l'autopista, a l'Alt Maresme. El canvi més evident és l'establiment de nous residents procedents de l'àrea barcelonina, que ha fet créixer la nostra base poblacional fins als 400.000 habitants; d'aquí a deu anys arribarem pel cap baix als 500.000. Som, per tant, una de les comarques de Catalunya amb més creixement residencial.

A Mataró, l'augment de l'edificació residencial ha permès integrar a la ciutat els diferents barris construïts els anys 60 i ha suposat una gran millora de les condicions d'habitabilitat en general. Però no és així a tot arreu: massa sovint es tracta de creixements immobiliaris descontextualitzats del territori i els nous residents, que viuen en entorns segregats, continuen treballant majoritàriament a Barcelona, i freqüentment viuen al marge de les activitats dels municipis que els acullen.

Impulsada per aquesta gran activitat immobiliària, la construcció ha estat l'autèntic motor de l'economia de la comarca, amb un creixement que els darrers anys ha superat el 5% anual, el mateix que el del terciari de serveis personals. En canvi, la indústria, de gran tradició a la comarca, ha crescut menys de la meitat que a Catalunya en conjunt. Això és així tot i que hi ha municipis que encara resisteixen prou bé; em refereixo, per exemple, a Vilassar de Dalt, Arenys de Munt i d'altres com Argentona i Dosrius, que fins i tot reben indústria que es desplaça d'altres municipis. D'altra banda, la zona de Calella-Pineda-Palafolls està reestructurant a fons l'oferta hotelera.

Més riquesa i menys productivitat

Les estadístiques econòmiques ens indiquen que el Maresme esdevé cada cop més ric, si bé més desigual. Tanmateix, el PIB per càpita, és a dir l'indicador de creació de riquesa, és, després del Garraf, el més baix de Catalunya. Aquesta situació és el resultat de dos factors: d'una banda, el fet que al Maresme el desequilibri entre residents i llocs de treball és cada vegada més gran; i de l'altra —se'n parla menys però segons el meu parer és un element bàsic— la baixa productivitat dels llocs de treball. Les dades estadístiques ens situen a la cua de les comarques catalanes pel que fa a productivitat, i a més la nostra és una de les que ha evolucionat pitjor els darrers anys

La pèrdua de productivitat és un element clau pel futur de la comarca, ja que a llarg termini és l'únic que realment compta per crear riquesa, tal com explica Paul Krugman en el seu llibre *La era de las expectativas limitadas*. Redreçar aquesta situació només es pot aconseguir amb activitats d'alta complexitat, i mai amb activitats de serveis terciaris personals, que actualment es pot considerar que representen ja el 40% dels llocs de treball existents a la comarca.

La segona gran debilitat del model és de tipus urbanístic. Una estratègia tan centrada en l'activitat constructiva i en l'ocupació d'espai, en una comarca que precisament disposa de ben poc sòl, té data de caducitat. A Premià de Mar i al Masnou el sòl està força esgotat. El resultat d'aquest creixement tan accelerat i extensiu ha generat un model urbanístic que, com diria el geògraf Oriol Nel·lo, és "econòmicament ineficient, socialment injust i ambientalment insostenible".

La terciarització imparable de Mataró

La matriu original de les àrees metropolitanes és de naturalesa centralitzadora; una mena de forat negre territorial que absorbeix i engoleix totes les energies (de capital, de feina, de cultura) d'un territori ampli. La transformació provoca rendiments creixents però també congestió, i això fa que el fenomen es vagi transformant, els fluxos es tornen bidireccionals i s'estructura un conjunt de subsistemes o "nodes urbans", fent servir l'expressió del sociòleg italià Francesco Indovina.

L'èxit del cor metropolità, la ciutat de Barcelona, accelera el procés de reestructuració en favor d'uns nodes urbans o polaritats situades en el que es coneix com a la segona corona metropolitana. Em refereixo a Sabadell, Terrassa, Granollers, Mataró, Vilanova i la Geltrú, Vilafranca del Penedès i Martorell, que estan fent de contrapunt productiu i de serveis, és a dir que amb més o menys èxit fan una funció reequilibradora.

La ciutat principal de cadascuna d'aquestes polaritats està força plena, i per tant l'activitat urbana desborda els límits municipals. En el cas de Mataró, s'estén cap a Cabrera, Argentona i Dosrius en el terreny industrial, i cap a Argentona i Llavaneres en el residencial.

Tradicionalment Mataró era una ciutat abocada a la indústria del gènere de punt i exercia poc de centre de serveis. Tot això ha canviat espectacularment. Els darrers deu anys s'ha dotat d'un ampli ventall de nous serveis com el Port Esportiu, els estudis universitaris, l'Hospital comarcal, el nou centre comercial, i tot plegat, juntament amb la modernització del centre de la ciutat, n'ha incrementat la qualitat urbana i la capacitat d'atracció.

D'altra banda, la promoció de sòl industrial ha servit només per desplaçar activitats productives del centre de la ciutat, ampliar i crear noves activitats comercials i de serveis personals, la majoria de vegades per a la població resident, i crear un gran *pool* d'activitats lúdiques, macrodiscoteques. En canvi, ha servit més aviat poc pel que fa a diversificar la indústria o atreure activitats d'alt valor afegit —“pols d'excel·lència”, tal com els anomena Guiseppe Dematteis—, que serien les activitats que precisament les permetrien augmentar la productivitat.

La creació del gran centre lúdic de la zona del Sorrai, l'ampliació de l'oferta educativa de l'escola Santa Anna, el desenvolupament residencial de la façana costanera i sobretot la futura implantació del Corte Inglés van en la direcció de reforçar aquest vessant residencial i d'impulsar els serveis personals locals. En canvi, els projectes de caire més industrial-tecnològic costa que avancin, i poc podem lluir en aquest camp quan ens comparem amb Sant Cugat, Sabadell o Terrassa, que haurien de ser els punts de referència de Mataró. El projecte Tecnocampus però, està a punt de fer-se realitat, i caldria que aquest fos el punt d'inflexió vers un cert canvi de model.

La conseqüència més directa és que, malgrat que els plantejaments empresarials són totalment diferents dels que hi havia els anys 70, els empresaris tèxtils que s'han renovat continuen essent un puntal de la base productiva, i la distribució automobilística exerceix una atracció molt més enllà de l'àmbit comarcal, però Mataró perd capacitat exportadora, en el sentit econòmic que no produeix per vendre fora de la comarca —cal no confondre-ho amb la producció de serveis personals, que sí que augmenta molt.

Com surfejar sobre l'onada

Disposem d'un territori amb unes qualitats paisatgístiques i climàtiques excel·lents, però fràgil i reduït; per tant cal gestionar-lo amb molta cura. En aquest sentit, crec que almenys quant als grans principis podríem posar-nos fàcilment d'acord en que cal potenciar un urbanisme que afavoreixi l'equilibri residència-treball, que controli i articuli els nous creixements residencials amb el teixit tradicional, i en general que plantegi estratègies sociourbanístiques que contemplin els conceptes de funcionalitat, sostenibilitat i paisatgisme. En definitiva, que l'urbanisme recobri el seu sentit original d'endreçar o ordenar el territori.

Quan dic això no penseu que estic fent un exercici voluntarista-naïf. Estic plantejant un model econòmicament molt més rendible que l'actual. Només cal veure el paper central dels temes mediambientals en el debat econòmic a partir de l'informe Stern.

Per què, si tenim un paisatge i un clima excel·lent, una oferta immobiliària de qualitat, una classe empresarial poc organitzada i individualista però activa, una població altament formada —si més no en els municipis de l'entorn de Mataró (més del 20% dels residents adults de Llavaneres són universitaris, a Sant Vicenç arriben al 25% i a Cabrils al 30%)—, escoles universitàries i una gran accessibilitat amb transport públic i privat des de Barcelona, no promovem algun centre d'activitats d'alta tecnologia, una mena de 22@, que permeti crear llocs de treball d'alt valor afegit?

A més de riquesa i diversitat productiva generaria unes sinergies altament positives. Cal tenir en compte que tot i què se situï en un determinat terme municipal, ha de tenir un caràcter clarament supramunicipal. Només amb aquest tipus d'activitats té sentit que ens entestem a mantenir una oferta d'estudis universitaris tècnics. També ajudaria a consolidar l'escola d'empresarials i permetria reequilibrar els fluxos laborals unidireccionals de les infraestructures viàries i ferroviàries, la qual cosa trauria pressió a la necessitat d'ampliar-les.

En definitiva, el model americà d'espais segregats, "el model preferit pel promotor immobiliari", tal com explica Andres Duany en el llibre *The rise of sprawl and the decline of the american dream*, està caient progressivament en l'obsolescència, enfront de la barreja d'usos, activitats i ambients que ha estat el model mediterrani tradicional.

Vilassar de Mar encarna en certa manera el nou model. El dic de l'activitat agrícola ha estat la clau de volta d'un creixement urbanístic intens però ordenat. La barreja social i el comerç han estat eines potents d'integració dels nouvinguts i s'ha aconseguit una gran qualitat de serveis personals i de tipus cultural. Tot és, doncs, a punt perquè s'hi

desenvolupi un quaternari d'alt nivell i perquè es converteixi en el referent de qualitat de vida molt més enllà de l'àmbit maresmenc.

Un esforç de tots

Estar d'acord amb la diagnosi i les propostes constituiria un primer pas, jo crec que en la bona direcció, però amb això no n'hi ha prou, ni molt menys. Implementar-les és difícil i requereix molta perseverança i esforç per part de tots.

Per què no ha de tenir Mataró l'empenta i la tenacitat de Sabadell per tirar endavant projectes complexos i atrevits com en el seu moment ho va ser l'Eix Macià a la capital del Vallès? Pumsa és un instrument potent i rodat per executar un projecte d'aquest tipus, i el Tecnocampus podria ser-ne un altre. Seria una llàstima que només es limités a acaparar subvencions, sense tenir un projecte clar i potent al darrere. I, convé no oblidar-ho, tenim una entitat financera pròpia prou potent.

També a la resta dels municipis calen lideratges capaços de qüestionar els creixements immobiliaris que suporten i ser imaginatius. Promoure l'expansió d'eixamples i la renovació dels cascs antics evitant-ne la gentrificació (expulsió dels residents de tota la vida) en els casos en què encara sigui possible. Tot això cal saber-lo explicar a la ciutadania perquè entengui el despropòsit que representa el fet que un ajuntament equilibri el pressupost amb el creixement urbanístic: "pa per avui i fam per demà".

Si congestionem les infraestructures el municipi perd. Si financiem les infraestructures que necessitem el seu impacte és nul, només si ajudem a millorar el context general el resultat és positiu. Per exemple, els nous creixements de Cabriels no haurien únicament de ser capaços d'obrir el vial de la riera, sinó també millorar l'accessibilitat al nucli urbà.

Calen ciutadans compromesos, que ens mullem. Fa basarda la minsa participació en les poques consultes populars que s'han endegat. El mateix es podria dir respecte de la sorollosa reacció ciutadana que els intents d'actualitzar les bases impositives locals generen. O de la defensa d'idees superades, com ara les dels comerciants dels centres urbans que volen atraure compradors oposant-se a la creació d'àrees de vianants o zones blaves.

A més, en la presa de decisions hi ha massa política i poca anàlisi. L'excessiva fragmentació municipal i la superposició de nivells de govern redundants tampoc no ajuden. La selecció dels projectes estratègics i les prioritats és més visceral i partidista

que no pas tècnica, i massa sovint no es contempen totes les conseqüències econòmiques i socials que impliquen. Tothom està d'acord que la inversió en infraestructures és clau per millorar la qualitat i la competitivitat d'un territori, però no sempre parem la suficient atenció a quines són les eleccions socialment més rendibles.

Per exemple, l'autopista, que com ja he comentat va marcar l'inici de la metropolitanització de la comarca, ara és objecte de moltes discussions perquè s'elimini el peatge; al marge de les raonables consideracions socials, i sobretot del greuge comparatiu que el fet de mantenir-lo representa en relació amb altres zones de l'estat, a mi personalment em preocupen les conseqüències que l'eliminació generalitzada dels peatges podria tenir sobre el territori. Serà interessant veure la rebuda que tindran les propostes de *carpool* que s'estan comentant actualment per millorar l'eficiència energètica i social d'aquesta via.

Coda

Resumint, ens deixem arrossegar per l'onada metropolitana dirigida per la mà invisible dels promotors immobiliaris; sens dubte aquest és el model més acomodatiu i més rendible a curt termini, però que crec ens portarà cap una decadència progressiva, fins i tot encara que la locomotora catalana continuï funcionant bé —un factor que no es pot donar per descomptat ni molts menys ja que, com comenta en Joan Majó, “si s'analitzessin els índexs fonamentals del que serà Catalunya d'aquí a deu anys, ens posaríem les mans al cap. Catalunya està esquàlida pel que fa a formació, I+D i productivitat”.

Es tracta, per tant, de ser més ambiciosos i esforçats. Els maresmencs tenim l'exemple dels nostres avantpassats —els que comerciaven amb Amèrica o els que impulsaven una agricultura de regadiu capdavantera a Catalunya—, però potser això és somiar truites quan tots plegats estem immersos, com diu el professor John K. Galbraith, “en la cultura de la satisfacció”.

Pere Leonart
Economista
Febrer 2007